

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ДИСТАНЦІЇ СИГНАЛІЗАЦІЇ ТА ЗВ'ЯЗКУ

У статті розглядаються пропозиції щодо вдосконалення бухгалтерського обліку у дистанції сигналізації та зв'язку та причини таких рішень. Пропонується використовувати нові методи нарахування амортизації, змінити критерії зарахування до малоцінних та швидкозношуваних предметів та спростити процедуру списання основних засобів. Ці зміни мають скоротити витрати на підприємстві, спростити роботи бухгалтерії та покращити загальні показники роботи дистанції, краще забезпечувати її основну функцію – безпеку руху поїздів.

Ключові слова: дистанція сигналізації та зв'язку, малоцінні та швидкозношувані предмети, основні засоби, амортизація

В статье рассматриваются предложения по усовершенствованию бухгалтерского учета в дистанции сигнализации и связи и причины таких решений. Предлагается использовать новые методы начисления амортизации, изменить критерии зачисления в малоценные и быстроизнашиваемые предметы и упростить процедуру списания основных средств. Данные изменения должны сократить расходы на предприятии, упростить работу бухгалтерии и улучшить общие показатели работы дистанции, лучше обеспечивать ее основную функцию – безопасность движения поездов.

Ключевые слова: дистанция сигнализации и связи, малоценные и быстроизнашиваемые предметы, основные средства, амортизация

The article is dealt with proposals for improvement of accounting in signaling and communication and the reasons for such decisions. It is offered to use new methods of calculating depreciation, change the criteria for enrollment in low-value items and simplify the procedure for writing off fixed assets. These changes should reduce the costs at the enterprise, simplify the accounting work and improve the overall performance of the maintenance section, provide better to its main function – the traffic safety of trains.

Keywords: accounting in signaling and communication, enrollment in low-value items, fixed assets, depreciation

У даній статті розглядаються питання стосовно удосконалення обліку та аналізу використання основних засобів.

Завданням бухгалтерського обліку основних засобів є:

- правильне визначення первісної вартості об'єктів основних засобів;
- своєчасне документальне відображення в облікових регістрах інформації щодо наявності та руху (надходження, переміщення, вибуття) об'єктів із врахуванням їх приналежності підприємству;
- нарахування амортизації за допомогою методів, затверджених обліковою політикою підприємства;
- визначення ступеню зношеності об'єктів основних засобів;
- визначення витрат на їх утримання та відновлення і т.п.;
- забезпечення контролю за їх збереженням;
- забезпечення правильного обліку орендних операцій об'єктів основних засобів.

Тому важливо правильно класифікувати об'єкти основних засобів наявні на підприємстві.

Передусім зазначимо, що згідно П(с)БО № 7 «Основні засоби» [1], основні засоби - матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Об'єкт основних засобів – це:

- закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього;
- конструктивно відокремлений предмет, призначений для виконання певних самостійних функцій;
- відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів однакового або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, управління та єдиний фундамент, унаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а ком-

плекс – певну роботу тільки в складі комплексу, а не самостійно;

- інший актив, що відповідає визначенню основних засобів, або частина такого активу, що контролюється підприємством.

Видавництво «Баланс-Клуб» [2] наводить наступну класифікацію основних засобів:

1. За галузевою ознакою:

- а) промислові;
- б) будівельні;
- в) сільськогосподарські;
- г) транспортні;
- д) зв'язку;
- е) інших галузей економіки.

2. За функціональним призначенням:

- а) виробничі:
 - будівлі;
 - споруди;
 - передавальні пристрої;
 - машини та обладнання;
 - транспортні засоби;
 - інструменти, інвентар та інші виробничі основні засоби;
- б) невиробничі:
 - торгівлі;
 - житлового господарства;

- комунального господарства;
- охорони здоров'я;
- культури та спорту;
- інші, призначені для задоволення культурно-побутових потреб населення.

3. За використанням:

- а) діючі (знаходяться в експлуатації);
- б) недіючі (не введені в експлуатацію):
 - здані в оренду;
 - що знаходяться на складі (в запасі або резерві);
 - що знаходяться на консервації.

4. За приналежністю:

- а) власні (придбані за рахунок власних коштів);
- б) орендовані (що належать орендодавцю).

Слід пам'ятати, що в бухгалтерському обліку відображаються усі основні засоби підприємства: і виробничі, і невиробничі.

В залежності від цільового призначення і характеру виконуваних функцій основні засоби підрозділяються на групи. Згідно п. 5 [1] для цілей бухгалтерського обліку основні засоби класифікуються так, як показано нижче (див. табл. 1).

Таблиця 1

Групи основних засобів

Основні засоби (дев'ять груп)			
Код рахунку	Група	Код субрахунку	Назва субрахунку
10 «Основні засоби»	1	101	«Земельні ділянки»
	2	102	«Капітальні витрати на поліпшення земель»
	3	103	«Будинки та споруди»
	4	104	«Машини та обладнання»
	5	105	«Транспортні засоби»
	6	106	«Інструменти, прилади та інвентар»
	7	107	«Тварини»
	8	108	«Багаторічні насадження»
	9	109	«Інші основні засоби»

Основні засоби дистанції сигналізації та зв'язку мають різні характеристики та призначення, і не всі з них пов'язані саме з сигналізацією та зв'язком. Як і на багатьох інших підприємствах, зокрема державних, бухгалтерський облік намагаються якомога більше уніфікувати, звести до єдиних правил та норм. Мається на увазі, наприклад, безпосередньо на залізниці, усі структурні підрозділи нараховують амортизацію на всі основні засоби одним єдиним методом – прямолінійним.

Згідно з п. 4 [1], амортизація – систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації).

Вартість, яка амортизується, – первісна або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості.

Знос основних засобів – сума амортизації об'єкту основних засобів з початку його корисного використання.

Строк корисного використання (експлуатації) – очікуваний період часу, протягом якого необоротні активи будуть використовуватися підприємством або з їх використанням буде виготовлено (виконано) очікуваний підприємством обсяг продукції (робіт, послуг).

Первісна вартість - історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів.

Переоцінена вартість – вартість необоротних активів після їх переоцінки.

На наш погляд, нарахування амортизації на абсолютно всі основні засоби прямолінійним методом – це не досить вдала ідея, оскільки основні засоби дуже відрізняються за своїми характеристиками і призначенням всередині одного структурного підрозділу, і тим паче, у різних структурних підрозділах. Тому пропонується виділити їх у певні групи і застосовувати до них різні методи нарахування амортизації.

Згідно з п. 26 [1] амортизація основних засобів (крім інших необоротних матеріальних активів) нараховується із застосуванням таких методів:

- 1) прямолінійного;
- 2) зменшення залишкової вартості;
- 3) прискореного зменшення залишкової вартості;
- 4) кумулятивного;
- 5) виробничого.

Підприємство може застосовувати норми і методи нарахування амортизації основних засобів, передбачені податковим законодавством.

Згідно з п. 28 [1], метод амортизації обирається підприємством самостійно з урахуванням очікуваного способу отримання економічних вигід від його використання.

Відповідно до [2], для різних об'єктів основних засобів підприємство може застосовувати різні методи на свій вибір, з урахуванням очікуваного способу отримання економічних вигід від їх використання. Рішення підприємства відносно застосовуваних методів фіксується в обліковій політиці. Це не суперечить діючому законодавству.

У дистанції сигналізації та зв'язку пропонується виділити основні засоби, які безпосередньо призначені для забезпечення сигналізації та зв'язку, безпеки руху рухомого складу, виділити в окрему групу для нарахування амортизації за одним із методів, які пропонуються нижче. До таких основних засобів можна віднести, наприклад, обладнання КПУ СЦБ, обмінний

фонд КПУ СЦБ – реле, блоки [5]. До реле відносяться ТШ, які використовуються для кодування рейкового ланцюга, ДСШ – для контролю стану рейкового ланцюга, ІР та ІМВШ – імпульсні колійні реле [3], КПТШ – кодовий колійний трансмітер, який здійснює кодування усіх зайнятих рейкових ланцюгів на станціях та перегонах, НМПШ – повторювачі імпульсних реле. До блоків відносяться ВД-62, які управляють стрілочними переводами, М-1, які використовуються для відкриття маневрових сигналів, В-2 – для управління сигналами світлофорів. Всі реле та блоки належать до пристроїв СЦБ (сигналізація, централізація, блокування). Також до СЦБ належить апаратура виявлення перегріву букс [6] – ПОНАБ, диск-Б, АСДК, системи диспетчерської централізації «Каскад» [4], «Нева», «Мінськ», «Луч», ПЧДШ-56. У цих системах застосовуються блоки та реле. Від перенавантаження змінного струму срібні та вугільні контакти у вище перерахованих пристроях зварюються та потребують обов'язкової заміни, оскільки втрачають свою функцію. Відносно зв'язку. В АТС (технологічний лінійний зв'язок) декадно-шагову контактну систему слід замінити на безконтактну SI-3000 та оперативно-технологічний зв'язок HDH, PDH – магістральний дорожній рівень [4]. Також пропонується замінити весь радіозв'язок, який використовується, наприклад, для зв'язку машиніста з диспетчерами і т. д., на новий, встановити нові радіостанції, такі як, наприклад, OPEON, KENWOOD – цифровий радіозв'язок, за допомогою якого здійснюється освітлення, та гучномовний зв'язок на платформах. Також до основних засобів, які пропонується амортизувати іншим методом, можна додати компресори, вагонні уповільнювачі, телефонізацію до житлових будинків. На нашу думку, до таких основних засобів слід застосовувати метод зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, або кумулятивний метод. Ці методи полягають в тому, що на протязі перших років експлуатації об'єкту за допомогою нарахування амортизації, яка відноситься на собівартість виробленої продукції (виконаних робіт, наданих послуг), накопичується значна сума коштів, яка необхідна для відновлення основних засобів. В останні роки експлуатації основних засобів сума амортизації незначна. Але в той же час саме на цей період припадає найбільша кількість ремонтів та відповідно витрат. Це дасть змогу підприємству швидше оновлювати основні засоби, які досить швидко морально зношуються, і забезпечити

тим самим кращу безпеку руху, що є основною функцією дистанції сигналізації та зв'язку.

При використанні методу зменшення залишкової вартості річна сума амортизації (A_m) визначається як добуток залишкової вартості об'єкту ($V_{зал}$) на початок звітнього року (або первісна вартість ($V_{перв}$) на дату початку нарахування амортизації) та річної норми амортизації ($НА_m$):

$$A_m = V_{зал} (V_{перв}) \times НА_m. \quad (1)$$

Річна норма амортизації (у відсотках) обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта (n) з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкту на його первісну вартість:

$$НА_m (у\ \%) = (1 - \sqrt[n]{V_{лікв} : V_{перв}}) \times 100, \quad (2)$$

де $V_{лікв}$ – ліквідаційна вартість.

Згідно з п. 4 [1], ліквідаційна вартість – сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем (ліквідацією).

Цей метод базується на тому, що новий об'єкт основних засобів дає більшу віддачу на початку строку експлуатації. Особливістю цього методу є те, що його застосування можливе тільки у тому випадку, коли ліквідаційна вартість не дорівнює нулю. Якщо $V_{лікв} = 0$, то $\sqrt[n]{V_{лікв} : V_{перв}} = 0$, а $НА_m = 1$, тому $A_m = V_{перв}$, тобто будь-який об'єкт амортизується за рік. Це суперечить п. 23 [1], у якому вказано, що строк експлуатації об'єкта встановлюється підприємством самостійно.

При використанні методу прискореного зменшення залишкової вартості річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкту на початок звітнього року (або первісна вартість на дату початку нарахування амортизації) та річної норми амортизації:

$$A_m = V_{зал} (V_{перв}) \times НА_m. \quad (3)$$

При цьому річна норма амортизації обчислюється виходячи зі строку корисного використання об'єкту і подвоюється:

$$НА_m = \left(\frac{1}{n} \times 2 \right) \times 100. \quad (4)$$

У випадку застосування методу прискореного зменшення залишкової вартості, сума амортизації останнього року розраховується таким

чином, щоб залишкова вартість об'єкту в кінці періоду його експлуатації була не меншою за його ліквідаційну вартість (наприклад, $V_{лікв} = 500$ грн, тоді амортизаційні відрахування останнього року експлуатації об'єкта замість 1581 грн нараховувалися б у сумі 1081 грн).

Згідно кумулятивного методу нарахування амортизації, річна сума амортизації визначається як добуток вартості, що амортизується та кумулятивного коефіцієнта ($К_k$):

$$A_m = V_{аморт} \times К_k. \quad (5)$$

Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання:

$$К_k = \frac{nk}{S_n}, \quad (6)$$

де nk – кількість років, що залишаються до кінця корисного використання об'єкта;

S_n – сума чисел років корисного використання об'єкту:

$$S_n = \frac{n(n+1)}{2}, \quad (7)$$

де n – кількість років корисного використання об'єкту.

Сума чисел років – це сума порядкових номерів років, на протязі яких об'єкт експлуатується. Тому метод має іншу назву – «метод суми чисел років».

Найбільша сума амортизації нараховується у перші роки експлуатації об'єкту, потім поступово зменшуються – і так до тих пір, доки залишкова вартість об'єкту не досягне його ліквідаційної вартості.

В структурних підрозділах залізниці є досить складною проблемою процес списування основних засобів.

Об'єкт основних засобів згідно з п. 33 [1] вилучається з активів (списується з балансу) у разі його вибуття внаслідок безоплатної передачі або невідповідності критеріям визнання активом і внаслідок продажу даного об'єкту. Вибуття основних засобів може відбутися внаслідок:

- передачі до статутного капіталу інших підприємств;
- обміну на інші активи;
- ліквідації при стихійних лихах тощо.

Фінансовий результат від вибуття основних засобів, незалежно від причини їх вибуття, ви-

значається за загальним правилом (п. 34 [1]): з доходів від вибуття основних засобів вираховується їх залишкова вартість, сума непрямих податків та витрат, пов'язаних з таким вибуттям.

У бухгалтерському обліку будь-яке вибуття об'єктів основних засобів відображається однаково для підприємств усіх форм власності та видів діяльності. Це в рівній мірі відноситься до об'єктів, які обліковуються на рахунку 10 «Основні засоби», на рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи» з використанням субрахунків:

- по доходах – рахунки 74 «Інші доходи»,
- по витратах – рахунки 97 «Інші витрати».

Якщо мова йде про такі основні засоби, первісна вартість яких більша 10 тис. грн, то процедура стає для структурного підрозділу надзвичайно тривалою та копіткою. Справа в тому, що за таких умов дистанція має оформити всі відповідні документи та подати їх до Укрзалізниці для одержання дозволу на списування. Оскільки структурних підрозділів дуже багато, відповідно формується величезна черга, тому іноді доводиться чекати більше року. Слід відмітити, що, якщо Укрзалізниця не встигає переглянути документи до кінця поточного року, вони повертаються до структурного підрозділу для зміни дат і процедура починається спочатку.

Ми бачимо один із шляхів вирішення цієї проблеми, по-перше, у зміні критеріїв щодо первісної вартості, при якій необхідно залучати Укрзалізницю хоча б до 100 тис. грн, то це набагато б спростило даний процес. Особливо це стосується металомістких основних засобів, оскільки вони мають високу ліквідаційну вартість і дохід, отриманий від їх ліквідації, можна використати на поліпшення інших основних засобів. Вважаємо за доцільне, щоб списування основних засобів, первісна вартість яких менша ніж 100 тис. грн, займалася відповідна залізниця, тоді навантаження більш-менш розподілилося б.

Особливо це актуально в наш час, оскільки ціни постійно зростають і за прогнозами цей процес ще досить довго триватиме. А тому основні засоби, навіть ті, які раніше списувала залізниця, у зв'язку з подорожчанням доведеться списувати вже через Укрзалізницю.

Також, беручи до уваги тенденцію зростання цін, слід звернутися до критеріїв оцінки малоцінних та швидкозношуваних предметів, які

мають вартість від 50 до 1000 грн. Виходить, що незабаром настане момент, коли предмети, які раніше були малоцінними, необхідно буде зараховувати до складу основних засобів, оскільки вони подорожчали. Дивлячись на основні засоби дистанції сигналізації та зв'язку видно, що при збільшенні критерію зарахування до малоцінних та швидкозношуваних предметів хоча б до 2000 грн, навіть зараз основних засобів стало б приблизно на 30 % менше. А це означає, що їх облік спростився б. І це дало б у майбутньому певну економію. Не довелося б нараховувати на них амортизацію.

Бухгалтерський облік в Україні час від часу реформується. Це, звісно вносить певні покращення, спрощення в роботу бухгалтерії. Серед вдосконалень ведення бухгалтерського обліку основних засобів можна пригадати зміни у відображенні основних засобів у балансі підприємств. Відображення основних засобів у складі активів за первісною вартістю та у складі пасивів – суму зносу змінили на відображення лише в активах підприємства за залишковою, первісною вартістю та вказується їх знос на початок і кінець звітного періоду.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. П(с)БО 7 «Основні Засоби»: Затв. Міністерством фінансів України від 27.04.2000 р. № 92 із змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства фінансів № 1125 (з0970-09) від 25.09.2009 р. [Текст].
2. Бухгалтерський облік в Україні. Від теорії до практики [Текст]: у 2 т. / за ред. А. М. Коваленко. – Д.: ВКК «Баланс-Клуб», 2007. – Т. 1. – 600 с.
3. Новая аппаратура электропитания железнодорожной автоматики [Текст]. – М.: Транспорт, 1978.
4. Мікропроцесорна диспетчерська централізація «КАСКАД» [Текст]: навч. посібник / М. І. Данилюк [та ін.]. – Х., 2005. – 176 с.
5. Казаков, А. А. Автоблокировка, локомотивная сигнализация и автостопы [Текст] / А. А. Казаков. – М.: Транспорт, 1975.
6. Лозинский, С. Н. Аппаратура автоматического обнаружения перегретых букс в поездах [Текст] / С. Н. Лозинский, А. Г. Алексеев, П. Н. Карпенко. – М.: Транспорт, 1978.

Надійшла до редколегії 14.04.2011.

Прийнята до друку 10.05.2011.